

до відповідної Ради подання про позбавлення користувача мисливських угідь права користування мисливськими угіддями [5].

Також здійснюється ще і егерський контроль, головна мета якого полягає у правильності проведення процесу полювання, а також у боротьбі з браконьєрством. Отже, ведення мисливського господарства потребує сучасних підходів. Такі підходи повинні будуватися на еколого-економічних засадах та сучасному менеджменті.

Література

1. Кузьмін О.Є. Сучасний менеджмент. – Львів: Центр Європи, 1995. – 176 с.
2. Муравйов Ю.В. Нормативи плати за спеціальне використання лісових мисливських угідь та фауни як інструмент реалізації екологічної політики: Дис.... канд. екон. наук: 08.08.01. – Львів: Афіша, 2001. – 174 с.
3. *Forestry policy in Europe*. FAO Forestry Department: 1988. – 283 p.
4. Малиновский А.В. Охотничье хозяйство европейских социалистических стран. – М.: Лесн. пром-сть, 1973. – С. 18-89.
5. Інструкція з упорядкування мисливських угідь України. – К.: Держком. лісового господарства України, 2000. – 85 с.

УДК 630*68:347.77(477)

Аспірант О.Ю. Галкін – НЛТУ України

СИСТЕМА ПРАВ ВЛАСНОСТІ НА ЛІСОВІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ: КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ

Висвітлено аспекти діючої системи прав власності в лісовому господарстві України, які перешкоджають здійсненню ефективного управління лісокористуванням в умовах переходу до ринкової економіки. Висвітлено принципові відмінності цієї системи в Західно- і Центральноєвропейських країнах порівняно з Україною. Запропоновано кроки, які необхідно здійснити, щоб реформувати нині діючу економічну модель ведення лісового господарства.

Ключові слова: лісове господарство, лісова політика, реформи, право власності

Doctorate O.Y. Halkin – NUFWT of Ukraine

Property rights system on forest resources of Ukraine: critical analysis

In the paper it has been shown different aspects of existing property rights system in the forestry sector of Ukraine, which hamper to run effective forest management based on market economy principles. The principle differences of such kind system in Ukraine and Western and Central European countries have been highlighted. The steps towards reforming existed model of forest management proposed.

Keywords: forest sector, forest policy, reforms, property rights

Урегульованість майнових відносин на лісові ресурси є вихідним пунктом для розвитку лісового господарства. Сучасна система прав власності на лісові ресурси, що діє в Україні, є недосконалою і стоїть на перешкоді ефективному лісокористуванню.

Система прав власності на лісові ресурси – це визначена сукупність прав власника лісу на землі лісового фонду і лісові ресурси [4, 7, 10, 11]. Різноманітні види і форми власності становлять систему прав власності на лісові ресурси, яку розбудовують органи влади в межах своїх прав.

Через те, що інформація про приватну власність взагалі, а про приватну власність на лісові ресурси – тим більше, була надмірно ідеологізована, в

масовій свідомості людей склалося уявлення про право власності як про необмежене право розпоряджатися і використовувати дану власність. Річ у тому, що межею права володіння, розпорядження і користування є право знищити річ, що стосується особистої власності, але сьогодні таке уявлення часто поширюється і на приватну власність, з чим не можна погодитись. Це тим більше невірно відносно лісу, який є як природним ресурсом, що хоч і знаходиться у певній власності, але водночас є і суспільним ресурсом, тобто надбанням всіх громадян.

Варто відзначити, що права власності на лісові ресурси є правовим інструментом лісової політики, який покликаний створювати передумови для ефективного застосування органами державного управління своїх прав. Досягнення цілей і завдань лісової політики залежить від відповідності прав власності на лісові ресурси ринковим законам. Саме тому застосування ринкових інструментів при існуванні в Україні системи прав власності на лісові ресурси, успадкованої від командно-адміністративної економіки колишнього СРСР, неминуче приречене на фіаско.

Засоби побудови системи прав власності (встановлені законодавством межі) та їх здатність впливати на поведінку лісокористувача в ринкових умовах дають змогу нам визначити аспекти, що перешкоджають лісокористувачам приймати ефективні управлінські рішення, в процесі формування ринкових відносин.

Незважаючи на п. 1 статті 56 Земельного кодексу України, в Україні такий вид прав власності як безперечне право на землі лісового фонду представлений тільки держаною власністю [1, 3]. Державні ліси продажу не підлягають, а можуть тільки надаватися в постійне або тимчасове використання. На наш погляд, на сучасному етапі розвитку лісового господарства в Україні заборона продажу лісів, які перебувають у державній власності, є цілком виправданою, оскільки, на відміну від сусідніх країн Східної Європи, в нас традиції приватного лісового господарства відсутні. Із становленням приватного власника в Україні за рахунок викупу (передання) і подальшим залісненням малопродуктивних та непридатних для сільськогосподарського виробництва земель з метою створення умов для підвищення ефективності лісокористування порядок відчуження державних лісових земель необхідно буде переглянути. Адже високої економічної ефективності лісокористування може бути досягнуто тільки конкурентоспроможним власником, який у процесі використання ресурсів здатен отримати максимально можливу вартість вихідних продуктів при наявних технологіях. Досвід лісокористування в країнах Європи свідчить, що в державній власності переважно знаходяться ліси, які головним чином виконують екологічні функції (мають низьку комерційну цінність), а в приватній – експлуатаційні ліси.

Свідченням неефективності сучасної форми державної власності на ліси в Україні є обсяги лісового доходу (плати за спеціальне використання лісових ресурсів) і фінансування лісового господарства власником державних земель (радами народних депутатів різних рівнів) з бюджету, співвідношення між обсягами бюджетного фінансування і сплаченими податками і зборами, частка бюджетних коштів в загальному обсязі витрат на лісове і мисливське господарство.

На наш погляд, головна причина недосконалості системи прав власності на лісові ресурси в Україні, яка перешкоджає ефективному господарському управлінню, полягає не тільки у формах власності, а в обмеженнях, які впливають на реалізацію суб'єктами господарювання своїх прав.

Здійснювати ринкові реформи в лісовому господарстві на принципах сталого розвитку в умовах командно-адміністративної економічної системи неможливо. Досвід розвинутих країн світу свідчить, що ринкові відносини в лісовому господарстві ефективно можуть розвиватися при регульованих ринкових відносинах в умовах державної власності на ліси або регульованих ринкових відносинах у приватних лісах [5]. Проте втілити повністю одну з двох згаданих вище економічних систем неможливо в Україні, де історично склалися економічні, екологічні і соціальні умови ведення лісового господарства, відмінні від країн Північної Америки та Західної Європи.

При регульованих ринкових відносинах в умовах державної власності на ліси органи влади в галузі лісового господарства здійснюють виключно функції володіння лісами і контролю за дотриманням норм лісового законодавства суб'єктами господарської діяльності різної форми власності, які здійснюють лісокористування. Фінансування лісовідновлення, лісорозведення та інших робіт, пов'язаних з веденням лісового господарства, здійснюється власником (державними органами влади в галузі лісового господарства) на підставі цін, вказаних в угодах про ведення лісового менеджменту, які укладаються з підприємствами (переважно приватної і колективної форм власності). Кошти для фінансування лісового господарства в необхідному обсязі власник отримує саме в процесі відчуження своїх прав на лісові ресурси, оскільки попнева та орендна плата в даному випадку є ринковими цінами, а не фіскальними платежами [6]. Така економічна система існує в Північній Америці [2]. В Україні також домінує державна форма власності на ліси, проте лісокористування здійснюють постійні лісокористувачі – спеціалізовані лісогосподарські підприємства державної форми власності, підпорядковані органам влади, а не підприємства з різними формами власності на основний та обіговий капітал. На наш погляд, в Україні не необхідно здійснювати різку зміну форм власності підприємств, які здійснюють охорону, відтворення і використання лісових ресурсів. Досвід приватизації підрозділів комплексних лісових підприємств, які здійснювали первинне перероблення деревини, на початку 90-х років в Україні засвідчив, що тільки зміна форм власності не завжди призводить до значного підвищення ефективності виробництва.

Поширена в європейських країнах система регульованих ринкових відносинах у приватних лісах характеризується тим, що: ліси перебувають головним чином у приватних власників, які мають право володіти, відчужувати, охороняти і відтворювати лісові ресурси; фінансування лісогосподарської діяльності здійснюється власниками лісів і частково державою в межах національних і регіональних програм; основна функція держави полягає у розробленні і впровадженні лісової політики (плануванні), контролі за дотриманням суб'єктами господарської діяльності норм лісового законодавства [5].

Україна не перша країна Європи, перед якою постало питання реформування майнових відносин на лісові ресурси. Успішний досвід реформування системи прав власності на лісові ресурси мають ряд країн колишнього соціалістичного табору (Чеська республіка, Болгарія, Польща, Румунія, Словаччина, Словенія) та Балтійські республіки (Естонія, Латвія та Литва), що мали спільне минуле, зокрема однакову систему управління лісами і ведення лісового господарства. Основою реформ, проведених в 90-х роках минулого століття, став цілий ряд законодавчих актів (табл. 1), що закріпили різноманітність форм власності.

Табл. 1. Законодавча база для реституції і приватизації лісів [8]

Країна	Юридична база	Дата
Болгарія	Акт про повернення лісових земель	1997
Чеська республіка	Акт №229/1991 і рішення про Конституційний суд	1991
	№29/1996	1996
	Акт №172/1991	1991
	Декрет №168	1995
Естонія	Акт про реформування власності	1991
Латвія	Закон про земельну реформу у сільській місцевості республіки Латвія	1990
	Закон про лісовий менеджмент і використання лісів	1994
Литва	Закон про відновлення прав власності громадян на існуюче нерухоме майно	1997
Польща	Адміністративний кодекс	
Словаччина	Акти №229/1991, №92/1991, №138/1991,	1991
	№186/1993, №282/1993	1993
	Акт №192/1995, Акт №181/1995	1995
Словенія	Акт №27/1991	1991

Досвід згаданих країн свідчить, що різноманітність форм власності на лісові ресурси вигідніша і з часом веде до більш рівномірного використання лісів, аніж при домінуванні монопольного володіння.

З іншого боку, економічну систему ведення лісового господарства Західно- і Центральноєвропейських країн в Україні не варто повністю наслідувати, оскільки в цих країнах власниками лісів є фермери, які поєднують лісовий менеджмент із сільським господарством. Така ситуація пояснюється тим, що приватні ліси переважно представлені невеликими за площею землеволодіннями, які не дають їх власникам достатніх надходжень для покриття витрат на ведення лісового господарства. Багато зарубіжних фахівців вважає, що ведення лісового господарства підприємством без інших джерел доходів, зазвичай, є фінансово не вигідною діяльністю, оскільки сучасний рівень корених цін не надає стимулів до інвестування капіталу у вирощування лісу протягом тривалого часу. Тільки великі лісові підприємства можуть у повному обсязі самостійно фінансувати створення нових деревостанів, оскільки вони повинні забезпечити себе власною сировиною у майбутньому, а не тому що існує прибутковість у цьому виді діяльності [9]. Саме тому важливо в процесі розвитку ринкових відносин зберегти в Україні державні комплексні спеціалізовані лісгосподарські підприємства, які формувалися протягом кількох десятиріч і мають значний досвід в галузі ведення лісового господарства.

Висновки

Лісове законодавство в умовах централізовано планованої економіки було створено у контексті функціонування державної власності на ліси. Протягом всього часу незалежності в українське законодавство так і не було внесено відповідних змін щодо реорганізації системи прав власності, придатної для ефективного розвитку ринкових відносин, що і надалі сприяє збереженню архаїчного господарського механізму, притаманного командно-адміністративній економіці.

Для впровадження в Україні лісової політики, побудованої на засадах ринкової економіки, необхідно докорінно реформувати нині діючу економічну модель ведення лісового господарства шляхом органічного поєднання позитивних елементів командно-адміністративної системи, систем регулювання ринкових відносин в умовах державної власності на ліси і ринкових відносин у приватних лісах.

Література

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III// <http://www.rada.kiev.ua>.
2. Кайзер Ф.Х. Государственное планирование лесного хозяйства США// Лесное хозяйство. – 1993, № 2. – С. 33-35.
3. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII// <http://www.rada.kiev.ua>.
4. Мельник С.О. Аналіз системи прав власності на лісові ресурси і земельні ділянки лісового фонду в Україні// Лісове госп-во, лісова, паперова і д/о пром-сть. – Львів: УкрДЛТУ. – 2002. – С. 123-129.
5. Петров А.П. Экономические и правовые основы национальной лесной политики// Лесное хозяйство. – 1997, № 2. – С. 6-8.
6. Петров А.П. Экономические основы совершенствования управления лесами в РСФСР// Лесное хозяйство. – 1991, № 6. – С. 8-10.
7. Синякевич І., Мельник С., Соловій І., Холявка В., Ковалишин В. Лісовий кодекс України (Альтернативний проект)// Деревообробник. – 2002, № 15(57). – С. 4-7.
8. Conservation and Sustainable Management of Forests in Central and Eastern European Countries. Report prepared under the financial assistance of the European Commission Phare Programme, 1999. – 80 p.
9. Duerr W. Introduction to Forest Resource Economics. – McGraw-Hill, Series in Forest Resources, Inc., 1993. – 420 p.
10. Folmer H., Gabel H., Opschoor H. Principles of environmental and resource economics: a guide for students and decision-makers. – Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 1997. – 484 p.
11. Pearse P. Introduction to Forestry Economics. – Vancouver: University of British Columbia Press, 1995. – 226 p.

УДК 630*221.003.1

Асист. О.В. Дячишин – НЛТУ України

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РУБАНЬ ЛІСУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На основі статистичної інформації про рубання лісу здійснено аналіз рубань головного користування та рубань, пов'язаних з веденням лісового господарства деревини на підприємствах лісового господарства Львівської області. Розраховано вихід ділової, витрати на кубометр і одиницю площі від прохідних рубань на підприємствах ДЛГО "Львівліс". Запропоновано шляхи підвищення еколого-економічної ефективності рубань лісу.

Ключові слова: рубання головного користування; рубання догляду за лісом